

Nr 315.

Av herr Ståhl, *angående avskaffande av riksheraldikerämbetet.*

I anledning av en vid 1946 års riksdag väckt motion (I:243) hemställde riksdagen i skrivelse till Konungen den 10 april 1946 (nr 179) om en översyn av riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering samt vidtagande av de åtgärder, som en dylik översyn kunde anses påkalla.

I sin berättelse till 1949 års riksdag (del I, s. 148—153) framhöll riksdagens revisorer, att någon översyn av riksheraldikerämbetet då ännu ej blivit vidtagen, samt ansågo sig böra understryka vad 1946 års riksdag uttalat angående riksheraldikerämbetets ställning och finansiering, vilket föranledde statsutskottet att erinra om riksdagens tre år tidigare gjorda hemställan om en översyn av ämbetet (utl. nr 143, s. 43).

Den 3 juni 1949 — således nu för mera än två och ett halvt år sedan — tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet efter samma dag erhållet nådigt bemyndigande kanslirådet i sagda departement greve A. Ehrensvärd såsom sakkunnig för utredning rörande riksheraldikerämbetets organisation och finansiering. Trots att utredningen enligt 1950 års riksdagsberättelse (s. 213) beräknats vara slutförd under förra delen av år 1950, har något resultat av densamma ännu ej redovisats.

Under tiden ha vissa anmärkningsvärda förhållanden beträffande riksheraldikerämbetets såväl skötsel som verksamhet kommit till allmän kännedom. Det har sålunda uppgivits, att finansieringen genom sportler ej helt skett i överenskommelse med gällande föreskrifter samt att vissa ärenden handlagts på ett bristfälligt sätt.

Riksheraldikerämbetet leder sitt ursprung från de ritare hos antikvitetskollegiet (antikvitetsarkivet) — föregångare till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien — som målade vapnen i adels-, friherre- och grevebrev. Detta uppdrag utvecklades under 1700-talet till ett särskilt adligt ämbete, vars innehavare fick eller tog sig titeln »Riks Heraldicus». Enligt den ännu i dag gällande instruktionen av år 1813 är utarbetandet av adliga vapen riksheraldikerns huvudsakliga uppgift. Enligt samma instruktion skola förslag till nya rikssigill samt sigill för den centrala förvaltningen, länsstyrelserna, försvarsmakten och »andre af Kongl. Majt authoriserade inrättningar» uppgöras av kanslistyrelsen — upplöst 1833 — eller Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Riksheraldikern har utöver befattningen med adelsvapen endast att utarbeta förslag till sigill och stämplor för enskilda korporationer, »då han derom blifver anmodad».

Enär riksheraldikern till följd av adlandets successiva upphörande ej längre hade någon egentlig funktion att fylla, föreskrevs år 1885, att intet vapen måtte anbringas å statliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar eller mynt utan efter riksheraldikerns hörande. Samtidigt fastställdes även den riksheraldikern tillkommande ersättningen för olika ämbetsåtgärder, varjämte möjlighet gavs att anföra besvär över utlåtande av riksheraldikern hos Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Denna ställning som den riksheraldikern överordnade myndigheten i de heraldiska ärenden, varmed denne ägde taga befattning, behöll akademien ända till år 1936, då efter ett av nuvarande riksheraldikern framlagt förslag till ny instruktion ämbetet genom ett nytt tillägg till den gamla instruktionen löstes från beroendet av akademien och blev direkt underställt Kungl. Maj:t. Föreskriften om Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens befattning med utarbetandet av statliga sigill kvarstår dock alltjämt.

Enligt 1936 års tillägg förordnas riksheraldikern av Kungl. Maj:t. Riksheraldikern äger sedan i sin tur anställa sekreterare och annan för göromålnens bestridande erforderlig personal. Till hans ämbetsuppgifter hör att i vissa — ytterst sällan förekommande — fall lämna allmän åklagare och patent- och registreringsverket begärd upplysning i rent heraldiska spörsmål samt att vaka över att inom statsförvaltningen brukade heraldiska emblem äro utförda enligt heraldiska regler. Slutligen åligger det riksheraldikern att på begäran av kommun verkställa erforderlig utredning och avgiva utlåtande i ärende rörande fastställelse av kommunalt vapen. Kostnaderna för riksheraldikerämbetets verksamhet skola liksom tidigare bestridas av inflytande ersättningar, s. k. sportler, vilka tillfalla riksheraldikern samt med obetydliga undantag även uttagas av de statliga myndigheter, som anlita ämbetets tjänster.

Heraldiska ärenden för armén beredas numera i armémuseum, och det är ifrågasatt att låta denna institution handha hela den militära heraldiken. Ärenden rörande heraldiska varumärken handläggas helt självständigt av patent- och registreringsverket. Någon skyldighet att anlita riksheraldikerämbetet förefinnes ej för statliga myndigheter, enär 1885 års tillägg endast innebär en rekommendation att höra riksheraldikern i fråga om vapen, som skola anbringas på statliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar och mynt. På sina håll inom statsförvaltningen har man också föredragit att anlita den utanför riksheraldikerämbetet förefintliga sakkunskapen på området.

I fråga om den mera lokalt betonade heraldiken ha nu samtliga landskap, län och städer sina vapen. Det intresse för kommunal heraldik i övrigt, som förefinnes på en del håll i landet, har i regel väckts och odlats av hembygdsrörelsen. För själva utarbetandet av kommunala vapen och flaggor föreligger här ännu mindre någon skyldighet att anlita riksheraldikerämbetet.

• En särskild statlig institution för denna uppgift kan därför ej anses moti-

verad. Lika litet kan det anses vara motiverat att ha en särskild statlig institution enbart för avgivande av utlåtande i ett fåtal heraldiska spörsmål — exempelvis vid fastställelse av kommunvapen — utan befattningen härmed kan lämpligast uppdragas åt Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, som dels har tillgång till heraldisk sakkunskap, som räknas till landets främsta, dels ock — som ovan nämnts — ända till 1936 varit den riksheraldikern överordnade myndigheten i heraldiska frågor och ännu har kvar vissa åligganden av heraldisk art. Därjämte handhar akademien vården av de statliga myntsamlingarna, varför akademien mera än någon annan är ägnad att granska det heraldiska utförandet av mynten.

Som synes kunna de obetydliga arbetsuppgifter, som nu åvila riksheraldikerämbetet, utan vidare överföras till redan bestående institutioner utan någon som helst kostnad för statsverket. Tvärtom inbesparar man dels de riksheraldikern tillkommande sportlerna — för statsverkets del under år 1950 uppgående till 4 095 kronor — dels ock riksheraldikerämbetets hyres- och portokostnader — årligen ca 3 000 kronor — vilka nu bestridas av statsverket, trots instruktionens föreskrift, att kostnaderna för ämbetets verksamhet skola bestridas av inflytande sportler.

Under återopande av vad här ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära riksheraldikerämbetets avskaffande från den 1 juli 1952 samt överlämnande åt Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien av uppdraget att tillhandagå statsförvaltningen med upplysningar och utlåtanden i heraldiska spörsmål.

Stockholm den 25 januari 1952.

Manne Ståhl.
